

Таким чином, у громадянському суспільстві, де свобода слова є золотим стандартом правовідносин, необхідно чітко розмежовувати гарантовані Основним Законом права та свободи людини від суспільно небезпечних закликів до тяжких та особливо тяжких злочинів. Тому діяльність уповноважених суб'єктів повинна спрямовуватися не на притягнення до відповідальності інакодумців, а на протидію злочинному спонукальному впливу. Вказане, очевидно, є запорукою формування належної правосвідомості громадянина, а відтак, і правової держави в Україні.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, Р. В. Стецишин

М. А. Рубашенко, *аспірант, кафедра кримінального права, Національний юридичний університету ім. Ярослава Мудрого*

МЕХАНІЗМ ЗАПОДІЯННЯ ШКОДИ ОБ'ЄКТУ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 110 КК УКРАЇНИ

Оскільки в науці кримінального права не достатньо досліджене питання про структуру охоронюваних ст. 110 Кримінального кодексу України (далі – КК України) відносин, то законірно поза увагою вчених залишилося й питання про механізм заподіяння шкоди об'єкту злочину. Вирішення питання про структуру безпосереднього об'єкта злочину дозволяє вийти на з'ясування механізму заподіяння шкоди суспільним відносинам із охорони територіальної цілісності України. Предметом суспільних відносин, охоронюваних ст. 110 КК України, може бути, зокрема, територіальна цілісність нашої держави. Суб'єктами охоронюваних суспільних відносин виступає, з одного боку, Український народ як єдиний уповноважений суб'єкт, наділений виключним правом змінювати територію України, а з другого – усі інші суб'єкти, які є правозобов'язаними. Ці права і обов'язки, а також діяльність з їх реалізації (дотримання)

складають соціальний зв'язок цих відносин.

У науці кримінального права питання про те, яким чином заподіюється шкода суспільним відносинам та що відбувається із цими відносинами у процесі здійснення злочинного посягання, залишається дискусійним. Ми дотримуємося системного підходу, запропонованого В. К. Глістіним та удосконаленого В. Я. Тацієм, згідно з яким механізм заподіяння шкоди завжди пов'язаний із впливом злочинця на які-небудь елементи суспільних відносин. Елемент охоронюваних суспільних відносин, який піддається безпосередньому злочинному впливу і якому у першу чергу заподіюється шкода, слід іменувати предметом злочинного впливу.

Предметом злочинного впливу при посяганні на територіальну цілісність України (ст. 110 КК) виступає зміст (соціальний зв'язок) охоронюваних відносин. Внаслідок порушення пасивного обов'язку будь-яким із зобов'язаних суб'єктів одночасно порушується і виключне право Українського народу вирішувати питання про «негативну» зміну меж території України. Як зазначає В. Я. Тацій, при вчиненні злочину самим учасником суспільних відносин шкода завдається шляхом виключення себе з цих суспільно корисних відносин, розриваючи соціальний зв'язок, не виконуючи чи неналежним чином виконуючи обов'язки. У разі порушення територіальної цілісності іноземною державою виключне право Українського народу також порушується, але вже у зв'язку з недотриманням нею пасивного обов'язку перед державою Україна як рівним суб'єктом міжнародного права і виразником волі свого народу, тому в такому разі предметом злочинного впливу виступає зміст міждержавних відносин з охорони територіальної недоторканності (і цілісності) України.

Територіальна цілісність як предмет суспільних відносин піддається злочинному впливу опосередковано (не в першу чергу), у зв'язку з розірванням соціального зв'язку «з середини» самим зобов'язаним учасником цих відносин шляхом невиконання пасивного обов'язку. Ураховуючи те, що законодавець закріпив у Конституції «громадянське» розуміння Українського народу, то громадяни України виступають безпосередніми уча-

сниками референдарного процесу і можуть посягати на територіальну цілісність як шляхом вчинення дозволених дій, але всупереч встановленому порядку, так і шляхом вчинення абсолютно заборонених дій (наприклад, насильницьке відторгнення). Усі інші суб'єкти (зокрема, іноземці та особи без громадянства) взагалі не мають ніяких правових можливостей впливати на вирішення питання про зміну меж території України, а тому будь-які їх дії будуть наслідком порушення заборони.

Саме по собі порушення обов'язку тільки створює реальну загрозу (небезпеку) незаконного порушення (зміни, руйнування) цілісності території як предмета суспільних відносин. Про реальне заподіяння шкоди територіальній цілісності свідчить втрата територіального верховенства над будь-якою за розмірами частинкою території в межах існуючих кордонів. Оскільки така втрата територіального верховенства, як правило, стає непоправною (невідновлювальною), то вже сам факт порушення обов'язку, яке створило тільки загрозу заподіяння реальної втрати територіального верховенства, має той характер і ступінь суспільної небезпечності, за яких мова може йти про злочин.

Разом із заподіянням шкоди основному безпосередньому об'єкту злочину, шкода може бути також заподіяна: відносинам, що забезпечують нормальну службу діяльність в органах державної влади та місцевого самоврядування, – у разі вчинення посягання особою, яка є представником влади; відносинам, що забезпечують національну та релігійну рівноправність громадян, сприяють консолідації української нації, а також розвитку етнічної та релігійної самобутності меншин, – у разі вчинення посягання, поєданого з розпалюванням національної чи релігійної ворожнечі (ч. 2 ст. 110 КК України). Додатковим обов'язковим об'єктом за ч. 3 ст. 110 КК України можуть бути відносини, що забезпечують охорону життя і здоров'я особи, довкілля, власності, здоров'я населення, громадську безпеку і громадський порядок тощо.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доц. В. М. Киричко